JUL 7 1922

Published and distributed under permit (No. 731), authorized by the Act of October 6, 1917, on file at the Post Office of Jersey City, New Jersey. — By order of the President, A. S. BURLESON, Postmaster General.

СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ | РІК XXX. | Число 154. | Джерзи Сіті, Н. Дж., четвер, 6. липня, 1922. | VOL. XXX. | No. 154. | Jersey City, N. J., Thursday, July 6, 1922. | THREE CENTS

РОБІТНИКИ ЗЕЛІЗНИЧИХ ШЛЯХІВ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ РІШИЛИСЬ НЕ ПРИЛУЧУВАТИСЬ ДО ЗАЧАТОГО ЗЕЛІЗНИЧОГО СТРАЙКУ

ШИКАҐО, ІЛЛ., 4. липня. — Небезпека страйку 300,000 робітників зелізничих шляхів (трекменів), котрі хотіли прилучитись до страйку 400,000 робітників із зелізничих робітень (шапменів), що 1. с. м. зачали страйк, покищо проминулась.

Робітники зелізничих шляхів не прилучаться до страйку.

Управи юній відкликали нині заповідь страйку і заявили, що юнії здержаться від страйку під певними засторогами.

Голова юній трекменів, Е. Ф. Ґрейбел, подав вияснення, чому юнії покинули гадку страйку.

Він каже, що трекмени порозуміються з кождою зелізницею у справі взаїмних непорозумінь.

Якби се не вдалось, тоді підуть за посередництвом до Зелізничої Робітничої Ради, під умовою, що Рада сейчас візьме домагання трекменів під розвагу.

Трекмени працювати-муть далі, заявляючи протест проти обниження їх платень, і домагаючись вдоволяючої полагоди спору.

Вкінці юнії трекменів, каже Ґрейбел, домагаються, аби зміна платень, згідно з їх жаданнєм, обовязувала від 1. липня, 1922.

Теперішнє здержливе становище трекменів ослабило страйковий виступ шапменів, одначе се становище може ще змінитись, колиб шапмени дійсно потребували більшої помочі у своїй боротьбі.

СПРАВА ВИРІШЕННЯ УГЛЕВОГО СТРАЙКУ ЗАТЯГНУЛАСЬ

ВАШИНҐТОН, Д. К., 3. липня. — Справа вирішення углевого страйку затягнулась ізза становища власників копалень, котрі зломили давню умову і далі стоять при тому, аби заробітні платні майнерам означувано окремо в кождому стейті.

Через те копальні не працюють, а публика небаром може болючо відчути недостачу угля.

Сподіваються, що правительство, розуміючи поважне становище і вину власників копалень, візьметься рішучійше до справи та спонукає виновників до уступок для покривджених майнерів.

НА 4-ОГО ДЖУЛАЯ ПРЕЗИДЕНТ ГАРДИНҐ ПРОМОВЛЯВ В СВОМУ МІСТОЧКУ МЕРІОН, ОГАЙО

МЕРІОН, Огайо, 4. липня. — Нині тут обходжено свято Независимости Злучених Держав найвеличавійше від 100 літ. Притокою сього був приїзд до Меріон президента Воррена Дж. Гардинґа, котрий тут прожив більшу частину свого життя.

На зустріч президента зібрались великі маси народу, які його сердечно витали.

Президент поїхав на спортове поле Фер Гравндс, де зібралось 50,000 публики з Меріон, з околиці і з цілого стейту Огайо, а теж і з дальших сторін.

Зібрана публика грімко витала президента.

Президент Гардинґ мав приготовану написану промову, але наперед промовив до своїх одноміщан без рукописи через трубу, аби найбільше його могло почути.

Він сказав, що чується щасливим в Меріон і хотів би з кождим Меріонцем звитатись. Далі говорив, що се дуже почесна річ бути президентом Злучених Держав, але йому годі бути нормальним (правильним) чоловіком, одначе небаром прийде час, що він скінчить свою президентуру і вернеться до Меріон яко нормальний чоловік.

Як все є ол-райт в Америці, казав Гардинґ, то президентови нічого не говорять, але як є який тробел, то зараз до нього біжать. „От сидить тут, казав він, ґенерал Дос із Огайо, який виладив буджет Злучених Держав. Як вінприощадив 5 міліонів долярів для податковців, то він нічого не скаже, але як треба видати тисячку більше, так зараз ідуть до президента.

Потім ще оповів епізод, як він з батьком тому 42 роки приїхав до Меріон на ослі, якого не продано, бо його всі знали, а на якому йому прийшлось довго телепатись, заки доплівся до міста, де довго прожив, а де тепер промовляє яко президент.

Відтак президент Гардинґ вже читав свою промову, яка мала політичне значінне.

Наперед заявив, що правительство Злучених Держав стоїть при сьому, що кождий громадянин в Америці має свободу праці. Се був натяк на кроваву борню в Геррин, Ілл., де убито кількадесять страйколомів. Далі заявив, що правительство теж буде строго переводити постанови 18-го додатку до конституції (емендменту, про заборону алькоголевих напитків), поки сей додаток буде законом.

Вкінці остерігав нарід перед голосами про право влади меньшости, які не є згідні з давніми засадами американського народу, що тільки більшість має право влади.

СКОЧИВ З ВОЗДУХА В МОРЕ І ЖИЄ

НЮ ЙОРК, Н. Й., 4. липня. — Нині скочив біля Есбори Парк летун Гарлз Н. Фицджеролд з літака в море; пірнув під филі океану, а потому знова виплив живий.

Він скочив з висоти 200 стіп. Його удар був такий сильний, що він виплив непритомний. Його взято на лодку і відвезено до шпиталю для оглядин. Коли Фицджеролд прийшов до свідомости, він оповів про свій скок. Він каже, що летючи з розмахом долів в океан, він вдарив у воду лівим раменем; відтак пірнув аж до дна моря, якого діткнувся. Значить, занурився 35 стіп і відтак знова вибився на верхню океану.

Сей особливий попис не ушкодив його здоровля і він небаром зі шпиталю вернувся до готелю.

СУДДЯ ЗА ДЕРЖАВНОЮ КОНТРОЛЕЮ ФАБРИК ОРУЖЖЯ.

Суддя найвисшого нюйорського трибуналу, Каппер, виступив з пропозицією, щоби правительство перебрало на свою власність і контролю всі фабрики оружжя, щоби всім приватним особам наказати звернути оружже поліції, а коли по упливі реченця прилапається когось з пальною зброєю, засудити його на 20 літ кріміналу.

ЛІК ПРОТИ ЗАПАЛЕННЯ ЛЕГКИХ

На річній конвенції лікарів і доглядачок хорих в стейті Ню Йорк, др. Герман М. Біґс, стейтовий комісар здоровля, повідомив зібраних, що винайдено лік, який не допустить до запалення легких. Др. Біґс не подав точних інформацій про сей лік. Він сказав лише, що вже роблено проби на людях і звірятах які перевелись дуже добре. Для властивого ужитку сей лік буде готовий в осени.

ЗА КАСОВАННЄМ ВЯЗНИЦІ ЗА ДОВГИ

Американський уряд старається о ухвалення з Филипинській леґіслятурі закона, що неплатних довжників не можна саджати до тюрми, як се там робиться ще й досі.

СКІЛЬКИ ПЛАТЯТЬ ЗА МНИМУ ГОРІВКУ

Паскаль Апіс, Ґросер у Кліфсайд, Н. Дж., завідомив поліцію, що якийсь Іван Велс з Ню Йорку ошукав його на 6.500 долярів. Велс спродав Апісови 14 барилок горівки за 14.000 долярів. Апіс дав 6.500 задатку, а решту мав дати при доставі горівки. Як однак зчудувався, коли на другий день прийшло 14 барилок і всі, замісць горівкою, були виповнен водою.

ПОМЕР „КОРОЛЬ"—БУРЛАКА.

В Парижи помер Адальберт Джерардін, знаний усім мешканцям латинської дільниці міста яко „король Богемії". Його похоронено в родинному гробівци і на похороні явились многі артисти, учені і політики. Сей самозванчий король бурлакував у латинській дільниці майже пів століття. Він не дбав ані про гроші ні про поживу, ані про одіж ні про мешканнє. Спав на лаві в парку, одітий в ріжного рода збиранину. Все говорив, що розум чоловіка повинен бути вільний від пересудів. Уложив богато поезій, але ніколи не друкував їх. Він уродився був у богатій родині. Один брат був адміралом, а другий банкиром.

„ДЕЯКІ ПОЛІЦАЇ Є НАЙБІЛЬШИМИ ЗЛОЧИНЦЯМИ".

Перед маґістратським судом в Ню Йорку відбулась минувшого четверга розправа проти Йосифини Елвідж і двох мущин, оскаржених о нарушеннє стейтового закону про прогібіцію. Чотирьох детективів з поліційного департаменту напали на її дім і без судового дозволу (варанту) перевели трус в мешканню, сконфіскували засіб горівок вартости 10.000 долярів і арештували всіх присутних. Господаря дому і мужа пані Елвідж детективи не хотіли впустити до мешкання.

Суд звільнив арештованих, а оборонець оскаржених, адвокат Соливен, що був довший час помічником ґенерального прокуратора, сказав, обурюючись на детективів: „За довгий час моєї практики яко помічник окружного прокуратора я перший раз маю до діла з подібною справою. Поліція в сьому місті не здержуєсь на нічім, а деякі поліцаї є найбільші злочинці, з якими місто має до діла".

КАПІТАН ПОЛІЦІЇ ЗГИНУВ НА ПАРАДІ ГАРДИНҐА

МЕРІОН, Огайо, 4. липня. — Тутешній капітан поліції Едвард Мастерсон, котрий їхав автомобілем перед автомобілем Гардинґа, проводячи його на збірне місце манїфестації, згинув на місці, коли вискочив з автомобілю, і скрутившись, упав головою об цементову плиту.

Мастерсон був приятелем Гардинґа і його жінки.

ВІД ПОЛІТИКИ ДО БИЗНЕСУ

РЕВАЛЬ, столиця Естонії, .2 липня. — Московський большевицький „уряд" перемінює свої „дипльоматичні" місії в балтійських краях в консуляти, які мають займатись торговельними і загалом бизнесовими справа. (Як у большевиків так легко перейти від „дипльоматії" до бизнесу, то видно, що в них і такасама „дипльоматія" як „бизнес").

ЗАМКНУЛИ РОСІЙСЬКЕ ІНФОРМАЦІЙНЕ БЮРО

Російське Інформаційне Бюро, котре заложено ще в маю 1917. року в Ню Йорку, щоби воно боронило інтереси тимчасового уряду Росії, повідомило ґазети, що з днем 1. липня воно замикає свою діяльність. При замкненню його директор заявив, що він вірує далі, що незадовго большевики впадуть, а Росія перебудується на взір других демократичних держав.

Кажуть, бюро побирало на удержаннє гроші від Бахметєва.

СУД ВІДМОВИВ ВІДПУСТКИ ЛІТЕРАТОВИ.

Ернест Толлєр, комуністичний писатель, що відсиджує тепер 5-літний реченець в тюрмі у Шенефельд, Баварія, просив, щоби правительство дало йому коротко-реченцеву відпустку з тюрми, аби він міг звидіти першу виставку своєї нової драми „Трийцятий Баварець", яку тепер грають у Берліні. На петиції були підписані многі визначні актори, автори і політики, мимо того міністерство справедливости відмовило просьбі.

З ТОВАРИСТВА УКРАЇНСЬКИХ СТУДЕНТІВ.

Українське Академічне Тов. „Січ" в Ґрацу, в Австрії, повідомляє, що в місяці червні с. р. промувалося на ґрацькому університеті двох членів Товариства т абувший старшин У. Г. А. на докторів медицини.

ЧЕХИ ВІДМОВЛЯЮТЬ ПОМОЧІ УКРАЇНСЬКОМУ ТЕАТРОВИ В УЖГОРОДІ.

Найкрасша інституція в Ужгороді „Руській театр Просвіти" який в ширенню нашої культури так великі поклав за один рік заслуги, а так полюбив ся нашому народови, є тепер загрожений. Йому відібрало правительство без ніяких причин ухвалену соймом субвенцію, а Просвіта вже не всилї його довше удержувати.

Для того руська ужгородська громада заносить до Праги проти того поступовання влади свій протест, який каже:

„Русини міста Ужгорода зібралі на надзвичайних зборах дня 29 мая. 1922, в Руськім Клюбі з жалем довідались, що наслідком недодержання обіцянки чеської влади підпирати наші культурні діла, тов. Просвіта мусить з кінцем слідуючого місяця розвязати руський театр. Зібрані Русини найострійше протестують проти такого поведення чеськословенской влади й домагаються, аби влада забезпечила матеріяльне істнованнє „Руського Театру тов. „Просвіта" сейчас й на будуче".

Одночасно президія в імени ухвали зборів заслала до свідомих одиниць сей протест й звертається до всіх русинов Подкарпатської Руси із зазивом, щоби підперли сю акцію.

ЗЛОЧИНЦІ ПОМАГАЮТЬ ЗЛОЧИНЦЯМ.

Польська влада виарештовує усіх Українців з Придніпрянщини, які живуть в Польщі по утечі зпід большевицького пекла, і передає їх большевикам. Большевики перебирають і деяких їм подозрілих зараз розстрілюють.

МОСКОВСЬКІ БОЛЬШЕВИКИ ДІСТАНУТЬ ВІД НІМЕЧЧИНИ ПІВ МІЛЯРДА ЗОЛОТИХ МАРОК, ЯКІ ВОНА ВИННА УКРАЇНІ

БЕРЛІН, 3. липня. — Німецьке правительство згодилось виплатити „українському" советському „урядови" 500,000,000 німецьких марок в золоті, які було винно Україні, а яких „український" большевицький „уряд" домагався яко услівє підписання німецько-російського великодного договору з Рапалльо.

Ту суму Німеччина винна Україні за збіжє ще з часу війни.

Німеччина уступила большевикам в сьому домаганню, бо вона сподівається мати з Україною великі бизнеси, далеко більші ніж з Московщиною, бо, як звісно, Україна се шпихлір Европи; а до того має вона великі земельні скарби угля і зеліза. Німеччина котіла-б дістати з України сирівців, а передівсім манґанезу.

Представник „українського" большевицького „уряду" в Берліні заявив, що небаром буде утворена мішана німецько-„українська" комісія, яка вирівнає взаїмні претенсії між Німеччиною і Україною. Німці мають претенсію до України за шкоди в часі окупації в сумі 50 міліонів німецьких золотих марок, на які „український" большевицький „уряд" годиться. Значить, Німеччина виплатила би СІЙ РОСІЙСЬКІЙ ПРОВІНЦІЇ (Україні) 450 міліонів німецьких золотих марок, але не грішми, тільки товарами, згідно з вирішеннєм спільної комісії.

ЗАМІТКА. Ттих 500 міліонів німецьких марок в золоті винна Німеччина Україні за поживу, яку забрала вчасі, як правив Україною ґенерал Скоропадський при помочі німецького війська. Вона не виплатила їх за Скоропадського, а коли домагався їх Петлюра, то теж йому відказалась виплатити. Аж тепер, як доносить депеша, згодилась виплатити московським комісарам, окупантам України.

Ті комісари кажуть, що Україна — РОСІЙСЬКА ПРОВІНЦІЯ, але вони певно не дадуть товарів тій „провінції", як і слід би, але таки Москві, котра їх назначила в тій „провінції" комісарами для бизнесу Москви, а не тої нещасної „провінції".

МОСКОВСЬКІ БОЛЬШЕВИКИ МАЮТЬ ЦАРСЬКИХ ДОРОГОЦІННОСТИЙ НА ПІВ МІЛЯРДА ДОЛЯРІВ

РИҐА, столиця Латвії, 2. липня. — Американець Джеймс П. Ґудрич, бувший ґовернор стейту Індіяна, котрий щойно прибув сюди з Москви, каже, що бачив там збірку царських діямантів і дорогоцінностий вартости $500,000,000.

Збірка міститься в тайних підземеллях. Советські власти самі предложили Ґудричеви, аби він з родиною пійшов оглянути сі дорогоцінности.

Ґудрич каже, що большевики показували йому корони царя і цариці. Царський скипетр має один діямант, що важить 244 карати.

„Ми гляділи на діяманти, великі рубіни, величаві емералди та інші чудові каміні, аж очі на зболіли" — казав Ґудрич.

ЗАМІТКА. — Як се правда, що подає ся телеграма, то збірка дорогоцінностий по церквах є тільки одним з многих большевицьких злочинів. Як вони дійсно мають дорогоцінностий царських вартости пів міліярда долярів, то вже давно могли їх продати або заставити у американських або британських міліонерів і купити для голодного народу хліба. А тимчасом вони царські дорогоцінности держат тайно в підземеллях, а місяцями цілими збирають по церквах дорогоцінности на хліб для голодних. За сей час сотки тисяч голодного народу вмерло і богато гроша витрачено на урядників, що їздили з військом по всіх громадах просторих країв; потім ще много гроша і часу витрачено на звоженнє, складаннє та оцінку зібраних дорогоцінностий, а конець кінців голодні ще хліба не дістали в заміну за сі дорогоцінности.

Замісць ужити на хліб царських діямантів глядано по бідних церквах за сріблом, а з богатих старих церков забрано дорогі речі, що мають велику історичну вартість і значіннє.

Не даром, як пишуть нам з Европи, деякі большевики дорікають большевицьким комісарам, що вони є в змові з російськими монархістами і разом з ними приготовляють поворот російського царя. І не диво, що так старанно бережуть його корону і берло.

КОМУНІЗМ ДЛЯ КРАССІНА

БЕРЛІН, 2. липня. — Большевицький комісар заграничної торговлі Леонід Красін стоїть при сім, щоб він міг далі контролювати заграничну торговлю Росії.

Недавно в Москві була в сій справі нарада большевицьких комісарів. Російські кооперативи і приватні компанії старались, аби большевики признали їм свободу рухів в заграничній торговлі, але Леонід Крассін спротивився сьому і покищо ще потрафив переперти свій погляд, щоб він мав у своїх руках контролю над російською заграничною торговлею.

Німецькі промисловці кажуть, що така політика може подобатись большевикам, але вони з нею не хотять мати нічого спільного.

НАПАД НІМЕЦЬКИХ МОНАРХІСТІВ НА РЕДАКТОРА МАКСИМІЛЯНА ГАРДЕНА

БЕРЛІН, 3. липня. — Вчера вночі напало двох монархістів на славного німецького редактора часописі „Цукунфт" (Будучність), Максиміляна Гардена, які тяжко побили його зелізними палками.

Нападу доконано на передмістю Берліна Ґрунвальд, біля віллі Гардена, недалеко віллі покійного Ратенава, якого недавно вбили теж монархістичні заговірники.

Злочинців зловлено.

Виявилось, що напад був уплянований на Гардена німецькими монархістами, як на одного з приклонників республіканського ладу в Німеччині і Жида (Гардена первісне імя було Вітковський; він є Жид з Познанщини).

Гарден одержав кілька тяжких ран, але вони не є небезпечні для його життя.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893.
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103, of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА.	
Three cents the copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign ond Jersey City Rates.		В Джерзи Сіті і заграницею.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.

За оголошення редакція не відповідає.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

ПРОЦЕС О ПОСОЛЬСТВА.

(Спеціяльна кореспонденція „Свободи" з Европи).

Незабаром пічнеться в Берліні процес, якого ще не було — процес о посольську палату.

В Берліні, при головній вулиці, Унтер ден Лінден ч. 7, стоїть великий будинок з двома подвірями, з великим числом парадних саль і урядових покоїв, з церквою і т. д. То царська російська амбасада, у якій нагромаджена сила дорогоцінних меблів, образів, різьб, ґобелінів, диванів, книжок і т. д.

В тій палаті єсть розкішні мешкальні сальони на приїзд царя і його родини, єсть великий архів і т. д.

Будинок представляє нині многоміліонову вартість, а предмети мистецтва й дорогоцінне урядження не меньше вартні від самого будинку.

За час війни російська амбасада була зачинена, тільки в церкві правили службу Божу, бо в Берліні живе чимало Москалів.

Ключі від амбасади хоронилися в еспанському посольстві. Правительство Керенського, а пізніще большевики домагалися від Німеччини передачі цього будинку, але Німці не видавали, бо не було певне, чи він належить російському народові, чи царській родині. А то тому, що купив його цар Миколай І. року 1837 і навіть дістав титул почетного горожанина міста Берліна, на тій підставі, що мав тут свою власність. Тепер Німці заключили з большевиками договір в Рапалльо і хочуть, чи мусять передати большевикам палату Унтер ден Лінден, щоб тії панове не потрібували „стіснятися" по готелях, а могли мешкати, як їх достойностям пристало.

Але справа не піде мабуть так легко, бо старша сестра царя Миколая II. разом з тутешньою православною громадою внесла позов до суду, що посольська палата, це її власність, а православна громада, заявляє такіж самі права до ужиткування церквою .Вона каже, що коли большевики заберуть палату, то ограблять церкву і подібно як в Росії будуть робити перешкоди в виконуванню практик релігійних.

На тім не кінець.

Права до палати зголосила також родина Герцоґів Курляндських, від котрих Микола І. купив її і мабуть не досить сильно, з боку правного, закріпив за собою право купна. Німецький суд буде мав твердий горіх до згризення, бо з одного боку закон є законом, а з другого большевики це союзники.

І до українського посольства, Кронпрінценуфер ч. 10, теж зголосив свої права п. Чічерін.

Це не така велика, але теж дуже гарна палата, недалеко німецького парляменту (Райхстаґу), положена поміж самими посольствами. Отже теж ласий шматок на большевицькі апетити. Другої такої палати Українці в цілім світі не мають, це одинока видима наша репрезентація і тому має вона для нас окрему вагу.

З цим українським посольством справа мається так: Купив його гетьман Скоропадський 1917 року. Але він почував себе так кріпко, що будинку не записав ані як власність родинну, ані як власність, привязану до гетьманської булави, тільки заінтабулював на український народ.

Після упадку Скоропадського урядував тут на тій підставі посол Петлюри, Порш, тепер урядує др. Роман Стоцький, а в будучности на місци д-ра Стоцького хоче Чічерін посадити своїх представників.

Чому Чічерін? Цього годі зрозуміти. Не вжеж Чічерін а український народ, то все одно?

Побачимо, що скажуть Німці. Але не хочемо вірити, щоб пішли на таке безправство.

„Радянська Україна" не визнана ні антантою ні Німеччиною, отже й права не має забірати власність українського народу. Кронпрінценуфер, це не Хрещатик, цеж не Росія, а Европа?

А вжеж пану Чічерінові нема і бути не може ніякого діла до маєтку українського народу.

Треба перше, щоб Німці визнали „Радянську Україну", щоб заключили з нею договір, а тоді що лиш може бути бесіда про їх претенсії до українських посольств. Та ще й тоді український народ повинен перед світом заявити свій протест проти цеї грабежі, бо український народ не признає большевицької власти і всяке посягання по національну власність з боку червоної власти вважає безправством і насилою.

Цей протест, висловлений всілякими нашими установами, інституціями й товариствами може тепер не знайти успіху, але він мати-ме значіння для будучности. Колиж ми байдуже поставимося до переходу будинку українського посольства в Берліні в большевицькі руки, то втратимо позицію, котрої вдруге не дістанемо ніколи.

Крегул.

ПИСМО ВІД ПРЕЗИДЕНТА Д-РА ЕВГЕНА ПЕТРУШЕВИЧА ДО У. Н. СОЮЗА.

Ч. Ф33/22.

До
Світлої Управи
Українського Народнього Союза
в Ню Йорку.

На підставі даного уповажнення наш представник у Вашінґтоні п. др. Лука Мишуга замкнув дня 25. мая с. р. субскрипцію на розписану нами позичку „Національної Оборони" в Зединених Державах.

Розважаючи успіх позичкової акції в Зединених Державах, приходиться з повним вдоволеннем ствердити, що у сій історичній для нас хвилі, коли український нарід Галицької Землі веде на життя й смерть боротьбу за свою державну незалежність, — то наша еміґрація в Зединених Державах зложеннем першої 100.000-ної долярової позички „Національної Оборони" дала прилюдний доказ своєї національної свідомости і політичної солідарности.

Успіх нашої позичкової акції в Зединених Державах дав нам спромогу успішно вести акцію визволення нашої Вітчини через останній рік.

Ваша орґанізація була перша, що в найкритичнійшім моменті, зложила поважну квоту закупном бондів нашої позички, а тим самим перша поспішила нам у тім скрутнім фінансовім положенню з грошевою допомогою.

Та через весь час складання позички „Національної Оборони" Світла Управа Вашої орґанізації, всі Ваші члени та Редакція Вашого орґану в Зединених Державах „Свободи" з повним відданнем працювали над успішним переведеннєм нашої позички.

Тому з приводу замкнення нашої позички висказуємо отсим сердечну подяку Світлій Управі й всім Членам Українського Народнього Союза та Хвальній Редакції „Свободи" за сю щиру працю, яку Ви всі зложили для нашої всім нам спільної народної справи.

Наша галицька справа на міжнародній арені наближається до оконечного вирішення. І тому в сій кінцевій фазі, яку наша справа мусить ще переходити, ми мусимо зі здвоєною енерґією повести наше діло. Ми свідомі також сього, що хоч наша справа буде вже вирішена, то наш ворог нелегко уступить з рідної нашої землі.

Ми на те все приготовані, але з фінансового боку, тепер коли позичка скінчилася, знов не забезпечені, і нам в короткім часі може те саме грозити, що минулого року.

Тому, просимо й надальше накликувати нашу патріотичну українську суспільність в Зединених Державах, щоби вона й далі не забувала справи політичної й матеріяльної для нас допомоги.

Прийміть ще раз подяку за Вашу щиро народну працю для визволення нашої Батьківщини.

Відень, 16. червня 1922.

Др. Петрушевич,
Президент Української Національної Ради Галицької Републики.

Др. Кость Левицький,
Уповновласнений Уряду для Справ Закордонних Галицької Републики.

З УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ У ВІДНІ.

(Від нашого віденського кореспондента).

На сумнім і каламутнім тлі нашого еміґрантського життя за останній час помітно оживлення: кілька подій вивели нашу українську еміґрацію з її спокою, і заставили стрепенутися, додали нового завзяття у її невпинній роботьбі з ворогами.

Перша подія се приняття у Відню польського міністра Скірмунта яйцями, або Скірмунтова яєшня, як охрестив оту урочисту подію краківський „Напшуд". В численних ґазетних повідомленнях про ту подію нігде доси не подано докладного опису як саме вона сталася, тому я нижче наводжу те, що переказували мені особисто самі учасники — українські офіцири.

23. мая пополудни польський посол у Відні Лясоцький запросив на чай в готель Імперіял заступників преси місцевої і закордонної. Саме приїхав до Відня з Ґенуї польський міністр закордонних справ Скірмунт, і панові послові ходило о те, щоб використати ту нагоду і спопуляризувати самого Скірмунта тай цілу польську державу — бо бідна Австрія коло всіх заходжується, щоб собі запозичити грошей, або продуктів поживи. Отже виступ Скірмунта в ролі благодітеля, що може допомогти Австрії і при тій нагоді похвалитися щедростю і багацтвом своєї держави мав рознести далеко світами польську славу. Вона таки й рознеслася! Та тільки не так як хотіли польські панове, а так як вони на те заслужили!...

В призначений день о 5. год. у готелю Імперіял зібралася елеґантська громада, серед якої багато жунралістів. Звертали увагу на себе й троє дуже елеґантсько вбраних молодих людей з моноклями, що сиділи собі в кутку і пильно поглядали в ту сторону, звідки мав появитися п. міністер. Се були три українські офіцири: сотник Федитник, поручник Тарнавський і четар Дереш.

О год. 5.20 показався і сам очікуваний міністер в супроводі свого секретаря Сковронського.

І от троє елеґантських юнаків відразу кидаються йому назустріч з словами: „Убійник, обманець, угнітатель!" „Кат!" (кричали по німецьки: „Moerder", „Betrueger", „Unterdruecker", „Henker") кидають на міністра гнилими яйцями. Перше яйце від сотн. Федитника поцілило Скірмунта в чоло. Від того меткого стрілу аж ґуля набігла панові міністру. Міністр страшно зляканий закричав: „Бомба, ратуйте!" І повернувся, щоб тікати, та тут друге яйце від четаря Дереша поцілило йому в щоку. Далі ще кілька яєць полетіло на смокінґ і в потилицю. Сковронський крикнув: „со?!.." та хотів було схватити за руку Федитника, але Дереш крикнув: „Weg mit Maenden polnischer Hund"! (Геть руки польська собако!) і відважний секретар хутенько втік. Втік за ним і пан міністер, на якого кинуто разом шість яєць, що всі трафили йому або в голову або на убранє.

Хтось з присутніх став питати: „Що то таке?" Посол Лясоцький на те: „Мами доводи українськей культури!", а йому відповів сот. Федитник: „Тей культури научілісьмисє в ваших школах!"...

Серед присутніх счинилася паніка, бо думали, що тут має бути збройний атентат. Якась дама зомліла... Українські офіцири стали заспокоювати публику щоб не розбігалися, бо все вже скінчилося. (Ціла подія тревала не більш як пів минути).

Журналісти зараз кинулися до „злочинців" із запитаннями:

— „Нащо ви то зробили?"

Присутний тут польський контррозвідчик кинувся було до журналістів із вигуком: „Не розпитуйте!" (Nicht auszufragen!") а на те йому відповів редактор „Морґену":

— „А вищо за один? Яке маєте право нам тут забороняти? Ми на те й журналісти, щоб розпитували!"

Польський контррозвідчик моментально замовк.

Потроху стали заспокоюватися люде і питати: „Хто ви? Якої партії? Чи від Петрушевича?"

На те Українці їм відповіли: „Ми українські офіцири, ні від кого, а від самих себе та за кривди нашого народу хотіли помститися!"

Ніхто не приходив, щоб арештувати винуватців події. Се неправда, що писано по ґазетах, ніби їх відразу задержано. Навпаки — вони мінут не меньше як десять дожидалися самі поки прийде поліція, а тимчасом сотник Федитник звернувся до присутніх по німецьки з цілою промовою такого змісту:

— „Ми не мали наміру чинити ніякого атентату. Ми не є ніякі большевики і ні до якої партії не належимо. Те, що ми тут вчинили має на цілі звернути увагу цілого світу на те, що робиться в Галичині. В Галичині тисячі Українців страждають по тюрмах і голодають. Се неправда, що бараболя, котру обіцюють тепер Поляки Австрії йде з Польщі. Вона йде з Галичини, де її віднімають від уст голодаючого населення. Так само нафта є ніяка польська, тільки наша українська—з Сх. Галичини! Власне тут у Відні, де Поляки представляють себе за культурну націю, найліпше місце, щоб перед цілим культурним світом задемонструвати, які відносини панують з їх вини у Східній Галичині!"

Після тої промови закурили собі папіроски і дожидалися спокійно поліції.

Журналісти все розпитувалися та інфорувалися докладно:

— Де ви служили?

— В українській армії!

— Ви мабуть від Петрушевича?

— Ні, останнім нашим начальником був якраз Петлюра!

Звідти й пішло по ґазетах, що ніби то зробили офіцири петлюрівської армії, тимчасом як всі вони офіцири галицької української армії яка в 1919-20 році перебувала на Великій Україні, де й вони несли свою службу під владою Петлюри як головного отамана. (Сот. Федитник мав високий степень при ґенер. штабі).

Поляки все намагаються цілий український рух представити як большевицький, а не національний, отже ми заявляємо, що ми не Петрушевичівці, ані Петлюрівці, ані Вишиванці, а тільки Українці, що без огляду на ніякі партії хочемо помститися за ляцькі кривди над нашим народом".

Так розказував сотник Федитник.

Тимчасом перед готелем зібралися маси народу. Польський контррозвідчик наказав спустити штори. Прийшла нарешті й поліція.

Усіх трьох арештовано і відвезено до поліційного арешту на Елізабетпроменаде. Німецька публика розібравши в чім річ поставилася дуже прихильно. Дехто, а особливо дами витали наших героїв, які так по джентельменськи поводилися з публикою.

В поліції зложено протокол про цілу подію. Винуватці назвалися:

1. Сотник Михайло Федитник 35 літ з Дрогобича. Колишній надпоручник австрійської армії. Між иншими военними відзнаками має: Militarverdienstkreuz III. kl. mit Kriegsdekorationen u. Schwerten (Австрійський хрест з военними прикрасами і мечами) і німецький зелізний хрест.

2. Поручник Омелян Тарнавський 27 літ з Манаїва.

3. Четар галицкої армії і сотник УНР. Петро Дереш 23 літ із Добрян. Кавалєр ордена зелізного хреста (українського). Арештовані вислухали поліційний присуд, яким їх засуджено на 14 днів арешту і видалення за межі Австрії. Всі вони внесли рекурс. Переночували в арешті, а на другий день рано як виїхав Скірмунт випущено їх з вязниці (коло 1 год. пополудни). Українська кольонія довідавшися на другий день рано з ґазет про подію, збіралася було урядити пишну маніфестацію: зустрінути арештованих з цвітами і привітати голосно, та тільки не мала на те все часу, так хутко випущено їх.

Тепер всі вони виїзджають незабаром в Німеччину, а дамі збіраються в Америку. Хай в Америці тепло зустрінуть їх наші Земляки!

Подія наробила великого розголосу по цілому світі. Всі великі ґазети в усіх державах помістили описання самого факту, а деякі (особливо німецькі й італійські) ще й окремі статті з того приводу. З місцевих віденських тільки одна чи дві відозвались неґативно (з них „Нойе Фрає Прессе", яку підплачують Поляки). Особливо деякі хорватські ґазеті (от як „Реч") вітали ґоряче вчинок Українців.

Польські — звичайно пінилися від безсильної злоби, називаючи наших героїв платними аґентами, „офіцирами якоїсь махнівсгкої армії", „вишивансько-монархічними наймитами" і т. п. делікатними чисто польськими епітетами. Хоч „Напшуд" і покепкував собі з „Скірмунтової яєшні" та з австрійського жовточорного монархічного прапору, який розмалювали жовтими гнилими яйцями на чорнім міністерськім убранню ніби українські „монархісти".

Отак сталася ціла подія. Треба хіба ще додати, що пан Скірмунт ще довгенько перебірався і щось з пів години не було його видно (ґазети писали, що він відразу вийшов), що зявився він з доброю ґулею на лобі і що його промову мало хто слухав, а в ґазетах було видруковано промову сотн. Федитника та не було промови пана міністра; ніхто ним більше й не цікавився.

Цікаво ще одмітити відношення російської преси: в ній дуже глухо і коротко (в берлінськім „Руль") згадано про „невдалий замах" на польського міністра без ніяких коментарів. Видно, що й Москвини розуміють добре Поляків. Мабуть почувають, що й сабі на те вже давно заслужили від Українців!...

Друга цікава подія, це скандал з віденським „українським посольством", котрий старанно замовчують большевицькі сфери, так що про нього нігде по часописях навіть не писалося.

Коли в квітні с. р. приїхав до Відня посол „Радянської України" Ю. Коцюбинський, то большевики розкричали й рознесли по всіх усюдах той факт: „От, мовляв, бачите, що контрреволюціонери брешуть, робоче-селянська Україна таки самостійна, тому доказ, що й посла свого власного висилає, а всі чутки про її ніби залежність від московської окупаційної влади то брехні української „буржуазії".

Та вийшло, що товариші-комуністи й тут мали стільки правди, як і скрізь. Коли в середині травня „український посол" Ю. Коцюбинський зявився до тутешнього президента міністрів Шобера зі своїми посольськими документами, то від нього на своє здивовання почув, **що вони вже мають одного посла від цілої Росії**, і що Австрія такий і договір з Чичеріном підписала, що посол від цілої Росії має бути один. Австріяі, мовляв, може признати за п. Коцйбинським хіба, що консульські права. Український „посол" кинувся до московських товаришів у „русское" посольство. Тай там почув підтвердженнє і ласкаву пропозицію обняти **посаду секретаря російського посольства з правом видавати паси для українських громадян.** Та у сина Михайла Коцюбинського вистарчило бодай настільки пошани хоть до самого себе, що на таку ласку він не пристав і від запропонованої його московськими товаришами високої чести відмовився, а натомість вступив на службу до „Вукоспілки" (Всеукраїнська кооперативна Спілка, також большевицька) де тепер і служить, а обовязки посла „Єдіної Россії" несе у Віднї якийсь пан Шліхтер (яке „істінно русское" імя!).

Цей скандал старанно замовчують самі українські комуністи, що як і завжди пошились в дурні, яких, як і скрізь обдурили „московскіє товарищі".

Не менший скандал стався і з большевицькими договорами. Після ґенуенської конференції, а особливо по підписанню рапальського договору, по світі пішла слава, що от з большевиками тепер усі числяться, навіть договори торговлі й політичні з ними складають. Простодушні люде кинулися було з пропозиціями товарів і тут у Відні. Кілька солідних фірм запропонували товари і большевицькому урядові і большевицькій „Вукоспілці". Большевики дуже радо повели переговори, а коли дійшло до найбільш реального — як їм запропонували зложити наперед гроші — то тут і виявилося, що грошей у них немає і тому переговори так і осталися переговорами без ніяких реальних наслідків.

Люде, що ближче пізнали большевиків і їхню роботу, вже добре їх розкусили і всякі байки про можливість роботи з большевиками все менш тепер мають ґрунту. Одними з перших, що почали переговори з советами, були Шведи. Щось більше як рік вони посилали їм товари, а совети все мали їм заплатити, або прислати від себе сирівців. Та большевицькі обіцянки так і остались обіцянками, і коли отсе недавно в шведськім парляменті розбиралася справа, щоб заключити з совєтською Росією формальний договір, то парлямент величезною більшістю пропозицію про договір з большевиками відкинув. Отже ближчі сусіди, що вже пізнали з досвіду, що таке большевики, тікають від них і від усяких з ними договорів, та ніби якраз найбільше з ними зближаються дальші держави, як от Німеччина й Італія.

Коли Німеччина заключила з большевиками рапальський договір, то про нього цілий світ заговорив, а за Німеччиною й Італія негайно почала розмови з Чичеріним. Тепер випливають по троху на божий світ і справжні умови тих договорів. Німці й Італійці справді не дурні— вони ніякої торговлі не заводили бо знають, що то марна справа з большевиками, натомість вони посилають до совєтської Росії **своїх людей.** З Німеччини тисячами туди відїзджають фахових інтеліґентних робітників, Так само Італія й Німеччина договорилися з московським урядом, щоб в південну Україну на багаті чорноморські степи виселити італійських та німецьких кольоністів. Як повідомляє „Матен" італійські спілки сільсько-господарських робітників і металістів заключили умову, що їм віддано буде 100.000 гектарів землі і мають вислати туди 50.000 італійських робітників. З Москви український „Виешторг" (відділ для закордонної торговлі) повідомляє знова, що з ґрупою німецьких банків підписана умова, після якої банки дають „Україні" (читай: посилають у Москву!) сто міліонів марок золотом, а за те дістають 200.000 десятин землі в одеській ґубернії. Знов польські ґазети повідомляють, що в останні часи совєтський уряд спроваджує силу німецьких кольоністів з Надволжа і з Німеччини. Сі кольоністи поселяються недалеко польського кордону і їм большевицька влада чинить всяку допомогу.

Отак догадалися закордонні капіталісти й некапіталісти заробляти собі на большевицькій глупоті: коли годі з большевиків брати гроші (бо їх вже немає) — то беруть те, що можна, в першу чергу багаті українські землі. Посилають туди своїх людей, бо всі певні, що большевикам скоро прийде кінець, а новий уряд, що прийде по них матиме багато инших справ і нових людей не виселить, поки вони й не привикнуть. А німецькі-інженери та лікарі здадуться майбутній Росії, бо большевики власну інтеліґенцію досить винищили—треба шукати десь чужої.

Отакі благодати дістає собі Україна від московської „робоче-крестянской власті". Колись московські царі усяким зайдам роздавали українські степи, щоб ослабити український народ, а тепер те саме роблять московські комуністи. А як революція йшла, то большевики дурили наших селян, що вони на те йдуть на Україну, щоб поміщицькі землі у поміщиків відібрати та віддати українським селянам. Добре віддають! Тепер навіть по офіціяльним большевицьким підрахункам на Вкраїні землі засіяно на 3.339.-000 десятки менше ніж у р. 1916. Без огляду на страшний голод на Вкраїні незасіяними лишаються величезні простори, на які й сунуть отсе чужоземні капіталісти й некапіталісти.

Отаку заробили собі українські селяне „землю й волю" за те, що в свій час, послухавшися облудної мови большевицько-московських наїздників не стали всі як один збройно проти них за свою державу! Тепер вже всім Українцям прийшло каяття: скоштували добре, чи багато ліпша московська комісарська влада від московської царської!

С. Понурий.

ВІЙСКОВА МУЗИКА В УЖГОРОДІ

Русини 36-го полку піхоти, які в неділі ходять добровільно церкви, попросили свою команду, щоби і відпроводжувано військовою музикою. Краєва військова команда на предложеннє полку радо пристала. Так отже, дякуючи нашим воякам, кождої неділі будуть і жителі Ужгорода слухати військову музику, яка буде супроводжати їх до катедри, а яка під проводом капельника Воски є найліпшою музикою в Підкарпатській Руси.

КРАДІЖ ДОРОГОГО ОБРАЗУ.

В державній ґалерії образів в Штутґарті вкрадено образ Рембрандта „Павло у вязниці", вартости 5 міліонів нім. мар. За винайдення злодія згл. образу визначено нагороду 50.000 нім. м.

ДОПОВНЕННЄ ЗВІТУ ЗІ ЗЇЗДУ ЛІҐИ АМЕРИКАНСЬКИХ ГОРОЖАН УКРАЇНСЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ У ВАШІНҐТОНІ.

В звіті з вашінґтонського зїзду горожан, скликаного Ліґою Американських Горожан Українського Походження зайшли деякі пропусти через те, що другі пильні справи відкликали нераз підписаного секретаря Зїзду зі салі нарад. З огляду на те, в порозумінню з урядниками Ліґи додаю до оголошеного вже звіту отсе доповненнє:

По виборі предсідателя Зїзд вибрав секретарем Омеляна Ревюка, а поки він зявиться на сали, припоручив вести протокол д. Володимирови Кашицькому з Алентавн.

Рівночасно треба справити в звіті отсе:

В точці Статута V. д. має бути не: дванайцять членів, а пять членів.

В точці Статута VII. а) в уступі, що пише про склад Дирекції, треба пропустити слово: фінансовий.

Наконець, в порозумінню з урядом Ліґи подаю спис учасників Зїзду. Брали в ньому отсі:

Стейт Пенсилвенія.

З Филаделфії: П. І. Грицей, Іван Боросевич, М. Рибак, Андрій Шостак, Др. Володимир Коваль, Іван Пеленський, Н. Росолович, Др. В. Городиський, Еміль Кульчицький, В. І. Матолич, Василь Стриковський, Семен Бабяк, Михайло Дубас і Михайло Дармограй.

З Алентавн: Григорій Пипюк, Стефан Могичок, Стефан С. Бласко, Павло Лаґоський, Володимир Кашицький, Стефан Дацик і Іван Заяць.

Зі Скрентон: Др. І. Кульчицький, Др. Н. М. Тацій і Михайло Баковський.

З Олифанту: о. М. Ґурянський, Юрий Хиляк, Ольга Джула і Анна Вільха.

З Честер: о. Антін Лотович, Іван Лачуш і Яків Никлаш.

З Сентралія: Іван Чепа.

З Ковтсвил: Андрій Ґрицький і Стефан Крон.

З Нортгемптон: Еліас Махіброда.

З Питсбурґу: о. Н. Копачук і Володимир Малієвич.

З Форд Сити: о. Е. Кісіловський.

З Карнеґі: о. О. Пристай.

З Мекаду: Іван Шквір.

Стейт Ню Джерзи.

З Джерзи Сиґі: Іван Підгорецький, о. Александер Улицький, п-на Ірина Улицька і Омелян Ревюк.

З Нюарку: Василь Калушка і Михайло Мрикалю.

З Трентону: о. В. А. Каськів і Іван Морозко.

З Пасейку: о. Лев Левицький і Александер Полак.

З Перт Ембой: Іван Ваверчак.

Стейт Ню Йорк.

З Рочестер: Михайло Бінашевський і о. Іван Гундяк.

З Ню Йорку: Стефан Дембицький.

З Йонкерс: о. Волод. Сполітакевич.

З Трой: о. Йосиф Ялечко.

З Обурн: Антін Г. Шкапяк.

З Ватервліт: о. Онуфрій Ковальський.

З Бруклин: о. В. Лотович.

Стейт Конектикут.

З Сімор: Йосиф Ванчак.

З Ню Бритейн: о. Йос. Пелехович.

З Ансонії: Олександер Мерещак.

З Дерби: Григорій Журав.

Стейт Огайо.

З Клівленд: о. Р. Тарнавський і Юрій Котцішевський.

З Йонгставн: Андрій Ґела.

Стейт Іллинойс.

З Шикаґо: Др. М. Семенс і Др. Стефан Гриневецький.

Стейт Делавер.

З Вилмингтон: Корн. Стрільбицький.

Стейт Ровд Айленд.

З Вонсакет: Йос. Липський.

Стейт Мериленд.

З Куртіс Бей (Балтімор): Андрій Будагавзий.

МАЛИЙ ФЕЛЄТОН.

ЕВРОПА Й ЛЮДОЖЕРИ.

Байка.

У царстві смерти і насильства
Некоронований король захорував.
Чи за содіян убивства,
Чи за грабіж Господь його карав, —
Питання це вважали за насмішку,
Червоних бо гріхів в Совдепії нема,
Дарма
Що там усе червоне...
Лежить Предсовнаркомом у ліжку,
І тяжко стогне —
Не їсть, маячить і не спить.
Чекісти в мить
Лейб-ескулапів позганяли,
Ті хорого сумлінно лікували,
Й до Леніна вернувся апетит:
Замовляє Предсовнарком обід —
Меню маніяка:
„Bouillon a la kombede, Cetelette a la Tcheka".*)
Наївшися до схочу,
— „Товаришу, подякувать вас хочу" —
Він каже кухарю: „Мене ви відживили!
З кого це ви такий смашний обід зробили?"
— „Котлетка — із грудей жіночих,
Бульйон — з дитячих потрохів!" —
Вклонившись кухар відповів.
. . . .
Повірити цьому я не знайшов охочих,
Тай байдуже мені — того я не хотів.
Я — як бажаєте ви знати —
Хотів таке сказати:
Коли від голоду вмирають міліони
І тисячі — людей їдять,
А у Кремлі кати сидять,
Жеруть биштекси і бульйони
І ллють шампань
На декольте совпань,**)
Европа-ж нафту в них купує —
Нехай з вогнем перекупка жартує —
Згорить в огні!!!
А коли ні,
То комуністи
Почнуть самі себе вже їсти
Й зїдять,
Як зїли ять!

Л. Грабуздович.

*) Бульйон ля Комбед, Котлет аля Чека

**) Совпані — совітські „барыни".

РОЗКОЛ МОСКВОФІЛЬСЬКОЇ ПАРТІЇ В ГАЛИЧИНІ.

В четвер, 15. червня с. р., розпочався був у Львові „Зїзд старорусинів", який творить важну подію в історії істнования сеї партії серед громадянства Східної Галичини. На сьому зїзді прийшло, іменно, до розколу москвофільської партії на два ворожі табори — українофільський і ляхоманський.

„Значна часть старорусинів, — пише „Ґазета Варшавска" — зорґанізована в лівицю, вже перед двома роками оперлась о український табор і творила з ним один фронт. Із сим станом рішучо не могли погодитись старі поважні керманичі староруської партії, котрі вчасі війни були переважно на вигнанию в Росії".

В середу, день перед зїздом, правиця відбула тайні наради, на яких „старі поважні керовники" москвофілів остро критикували політичну співпрацю лівиці з національними партіями, що домагаються усунення Польщі з Галичини. Правиця заявилась за співділанием з Поляками, отже пійшла проти лівиці своєї партії, і всіх національних партій Західної України.

Сам зїзд не відбувся. Його розвязала поліція — як каже „Ґазета Варшавска" — „через демаґоґічні виступи лівиці проти держави і публичного порядку".

Того дня, зараз по розвязанню зїзду, правиця зійшлась поновно на тайні наради, які ухвалили перевести реорґанізацію партії.

ФРАНЦУСЬКІ ЗАПИСКИ.

Париж 3. червня 1922.

Вчора прийшло під наради палати послів предложення реформи науки в середніх школах, внесене міністром освіти Ґерардом. Характеристична признака цього предложення — реакція проти модної з кінцем XIX. і з початком XX століття, буцім-то поступової течії: усунути клясичні студії на дальший плян на користь наук математичнич і природничих, тай на загал обнизити скількість знання, подаваного ученикам. Міністер Ґерар на ново домагається основної науки клясичних предметів, передовсім латини, тай вводить доволі важкі іспити на переходах між клясами. Його провідна ідея: замість наділяти хлопчиків великою скількістю легко подаваних і тим самим плитких відомостей з ріжних областей — дати їм солідні основи під культуру думки. Це можливе тільки через поглиблення клясичних студій у середніх школах — на спеціялізацію в науках прийде пора у школах висших.

Предложення це стрінулось горячою опозицією університетських кругів і лівих партій; останні бачать у віднов клясичних студій міру реакційну.

„Ця боротьба за дух французького шкільництва має значіння, культурне, суспільне й політичне, більше ніж моглоб видаватись на перший погляд. Французькі освічені круги стежать за нею пильно, навіть пристрастно. При нагоді перешлю Читачам „Громадського Вістника" кілька подробиць про розвиток сеї справи.

*

Богато французьких ґазет поміщає побіч заголовку ґазети кождого дня иншу коротку замітку загального або „злобо-дневного" значіння. На днях знайшов я осьтак на начілку одної з найбільш читаних ґазет товстими буквами надруковане ось-що:

„Коли задзвонили дзвони, скрізь, поострові Сицилії убивано французів з такою жорстокістю, що нетільки жовніри, а й їх жінки та діти були по звірськи порізані. Навіть ті Сицилійки з роду, котрі мали зносини з Французами, заколено ножами, щоб усунути всякий слід французької крови".

Мене зміст цеї звістки вразив до живого, до найглибших верств моеї еміґрантської душі. Читаю й перечитую ці зимні стрічки. І не можуздержатись, аби й Вам не переслати того вирізка французької ґазети в ориґіналі. Знайдете на ньому й пояснення, звідки прийшла французькому редакторови думка відсвіжити, і то на чолі своєї ґазети — вривок з оповідання про давно минулі дні: це шматок із старої літописи про Силилійську Вечірню (Вепрес Сіціліеннес), який служить за „мотто" німецькій книжці Гайріха істлера „Німецькі терпінння над Реном".

Цитатом цим французька ґазета остерігає Францію перед ненавистю відвічного ворога, на землі якого господарить чужинецька окупація.

*

Цікаве помічення про відносини між вірою й статистикою людности у Франції: Департаменти, які продукують найбільскількість дітей є рівночасно департаментами найбільш релігійними...

Взагалі треба сказати, що житєва сила французького племени зберігається там, і тільки там, де традиційний спосіб життя, думання й почування — селянський і католицький — захищає народній орґанізм перед поступовим" розкладом і наступаючої його слідами смертю раси.

В. Панейко.

(„У. Вістник").

ПОВІДОМЛЕННЄ.

Піврічний мітинґ Укр. Нар Дому (гора міста) зістав відложений з 1. липня на 8. липня 1922 р. Проситься всіх Українців замешкалих на горі міста, прибути на сей мітинґ громадно, точно о 8-мій годині вечером до галі Укр. Нар. Дому під ч. 367 St. Pauls Avenue, Jersey City, N. J. 54,56

ЗА УРЯД УКР. НАР. ДОМУ:

Василь Ґіль, секр.

НА ЧІМ ДЕРЖИТЬСЯ ЗЕМЛЯ?

На що опирається, чим піддержується земна куля?

— Ні нащо й нічим. Вона відокремлена в безмежнім порожнім просторі, ні до чого не торкається, от як мильна бульба в повітрі. Та бульбу піддержує хоч повітря, а в тім просторі, де висить земля, нема й повітря. Це безмірря, без дна, без країв на всі боки, — є небо. Земля — на небі.

Виходить, що небо не блакітний звізд. Ніякого небозводу немає, се — омана від того повітря, що оточує землю. Повітря, котрим ми дихаємо, в котрім висять і ходять хмари, не сповняє всього простору, всього неба, а тільки покриває землю з усіх боків однаковим шаром. Сей шар повітря зветься атмосферою, і тощина його, як порівняти із землею, не дуже велика, так верстов може з 50. А далі вже нема нічого, порожнеча. Повітря оддає блакітним колір́ом, от як вода зеленкуватим. Коли взяти його небагато, то воно не здається блакітним, бо колір його не дуже помітний, не дуже виразний. — і вода-ж у шклянці немов-би то безколірна; а от гляньте, лишень, на озеро або на море, і ви виразно побачите зелений колір води. Погляньте ясної години на далекі гори: вони злехка блакітні од того шару повітря, що меж ними й вами. І шар повітря над вами здається або блакітним зводом, або сірим — внегоду. В ночі сей звід зникає з наших очей, і кріз прозору атмосфери ми бачимо чорне безмірря небесне з далекими зорями. Виходить, що те, що ми звикли називати блакітним небом, є атмосфера, а справжнє небо— то порожній безкрайій просторі, у котрім далеко-далеко од нас сяють сонце, місяць, зорі.

На нашій земній кулі, що вільно плине в безмірри світовім ми схожі на мурашок, котрі лазять по бальоні коли він плине в повітрі. На округлій земній поверхні скрізь є моря, ріки, гори, дерева, звірі, люди, хати і т. и. Як же воно так?— спитаєте. Ми живимо зверхну, а ті хіба знизу? Ми ходимо до гори головою, а вони хіба сторч? Як же вони там держаться? А вода, або хати й т. и.? Чом-же воно усе не падає униз, в порожню безодню? — А через те, що земля, як магнит, притягує їх так, як і нас. Ви, звичайно, бачили намагнічені штамочки стальові, тягунці: коли до такого тягунця підсунуть ближче ґвоздика або голку, то вони прилипнуть до нього. Таку силу має й земля, та тільки вона притягує не саме зелізо, а все. Сю силу, що тягне усяку річ униз, до земної поверхні, се притягання, ми звемо вагою. Камінь, котрий я держу в руці, має вагу, важкий; це значить, що земля тягне його до себе. Коли я впустю його, він падає на землю, щоб піднят його, я мушу тягти його вгору. Він пристає до землі, як голка до магниту. Так само й скрізь по землі з усіма річами: сами собою вони не можуть одрізнитись од неї. Кожда річ падає вільно на землю — сторч. Як би їй можна було летіти без краю просто кріз землю, то вона-б пронизала осередок (центр) землі. І всі речі на землі скрізь падають, простуючи до осередка земної кулі. Де-ж, виходить, низ? — Там, де осередок землі. — А де верх? — Навпаки,— там, де небо. Тим-то й люди нігде не будуть сторч головою, всюди вони ногами вниз, до осередка землі. Падати — се значить летіти до земного осередка, а підніматись — значить летіти туди, де небо. Виходить, що й ті люди, котрі живуть по той бік земної кулі, ходять так, як і ми, ногами до землі, головою до неба; і вони почувають себе на землі, а не під нею. Під землею — се буде в середині земної кулі.

Тепер ви, запевне, не питатимете вже, чом земля не падає, і що піддержує сю величезну кулю? Стародавні люди, котрі не знали, що то небо, і не гадали, що така величезна маса держиться на великих стовбах, инші — що на чотирьох китах а пізнійш, як дізнались, що земля куля, вигадали якусь вісь, на котрі-ніби-то вона держиться. Але цього мало; треба-ж було роз'яснити, на чім держаться ті стовби, кити та вісь. Дехто вигадував, нібито земля висить на величезному золотому ланцюгу, котрий припнуто до небозводу; але тепер ми знаємо, що ніякого й небозводу нема; значить нема й ланцюга. Люди, котрі об'їздили землю з усіх боків, жадних підпор або ланцюгів не бачили, а навпаки, доказали, що земля вільна (відокремлена) звідусюди, Та й навіщо ті підпори з ланцюгами? Щоб земля не впала? Але куди? Вниз? Так по-нашому низ — то осередок землі; а де-ж той низ у безмірри світовім? Сонце, місяць, усі світила, всі величезні кулі плинуть у тім безмірри без жадних підпор; і земля вільна літати, куди завгодно — місця багато! — разом із своїми морями, людьми, атмосферою, літати й не падать. всесвіт не має а ні низу, ні верху ні краю.

РАДІО ЛИШИТЬСЯ.

Межи великою скількістю добрих річий, які лишила по собі світова війна, є уліпшене радіо. Коли Америка прилучилася до воюючих, наші люди досліджували без перерви, в Вашінґтоні, на фронті, в ероплянах і на покладах кораблів. Коли би війна тревала довше, радіо-телефон відограбви важну ролю, як звязок межи воюючими одиницями. В марцю 1919 року, корабель George Washington, перший раз порозумівався при помочи радіо з океану з Берестем, Францією і стацією радіографічною в Ню Джерзи. Розуміється, радіо є лише в перших літах свого існовання, але лишиться так тревале як автомобілі або грамофони. Пригадує нам се історію Трінера Гіркого Вина. Коли днесь небіщик Йосиф Трінер, в році 1887, виставив на ринку збуту. Се вино було признане лише через небогато людей в Шікаґо. Однак лишилося, і днесь Трінера Гірке Вино є одним з найпопулярнійших ліків в Злучених Державах і в Канаді. На літні недомагання, як брак апетиту, запір, неспокійний сон і другі жолудкові недомагання, Трінера Гірке Вино є середником, на котрий можна числити. Продається у всіх аптиках або у продавців ліків.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

Клим Поліщук.

СКАРБИ ВІКІВ.

Важко буде сказати — скілько літ, скілько зим і, навіть, скільки віків стоять звалища старого Сатанівського замку. Дехто зі старих людей переказує, що він будувався ще тоді, як на Вкраїні литовські князі панували. Так воно, чи не так, але про давне походження цього замку ,свідчить його будова, бо одним однісенька ціла башта, в якій колись була головна замкова брама, ще й досі вражає незвиклою величю своїх кремезних стін. Мовчки стоять старі стіни, тихо хлюпоштуться коло них каламутні хвилі Збруча і ніхто не знав тієї таємниці, що заховалася в нідрах землі, під замковими звалищами. Спить далека минувшина і тільки часами в сумній пісні, або казці дивовижній обізветься й заговорить дивно. Чув, як вустами старого мельника промовляла вона до мене і ніколи не забуду її голосу.

Тоді була глибока тепла осінь і нитки „бабиного літа" стрясалися громовими гарматними вибухами, які наповняли собою спустошені подільські поля. — Були такі, що вірили в свою правду і боролися за неї, а разом з ними був і я. — Після того, як над Збручем прокотилась перша хвиля боротьби, я селянським драбиняком повертався до лона рідної землі, за якою так наболіло моє серце і натужилася душа.

Вертався з новими думками і новими надіями, бо здавалося, що кінець братовбивчої війни вже недалекий і що час спочивку наближається... Мовчки дивився на запилені рудою порохнечою сірі стерні і милував своє око барвами осінних квіток, які росли на берегах тієї безщасної ріки, що розділила на двоє один нарід і перетягла між ним нитку того дрібязкового роздору, який перескаджав нам „одностайно встати, кайдани порвати"...

Дадько, що віз мене, був звичайним собі селянином, який на все дивився з точки погляду власної користи і, нічого дивного, що в розмові зі мною про необхідність боротися за своє визволенняя, він з хитрою усмішкою, сказав: „З Миколою була монархія, з Троцьким — анархія, а з оцим всім — від броду до броду... Товчуться на цьому нещасному Збручу, тай товчуться, а що для нас з отих всіх партій хороших?"...

І скаржився, і нарікав — довго, скучно й одноманітно, як скаржаться й нарікають ті всі, що при нагоді охоче йдуть „за повстанцями" проти всіх урядів і здобутки своїх „перемог", коли не пропивають гуртом, так поодинці закопують у землю... І тільки одним зацікавив мене цей дядько, — це своєю дивовижною вірою в „усякі чудні діла", як то він сам казав: „Світ наш, як яблуко. Бог великий з усіх боків бачить його, а ми наче комашки перед ним маленькі... Лазимо, клопочемося, грішимо собі, а він те все на карб бере та міру терпіння напвнює... Коли-ж та міра сповнюється в щерть, тоді й починається кара"...

Я тільки потакував йому, бо переконати його в тому, що життя людське в де чому й від самих людей залежить, — було годі.

На обрії знялася димова хмара. Дятько глибоко зітхнув і промовив:

— Так їм і дреба, клятим! Нехай не зачіпають того, що не клали!...

— Про що це ви? — спитався я його.

— Еа... той... Сатанів горить...

— Так що з того?

— Нічого! Так завжди буває, як тільки хто небудь зачепить старе замчище...

Що-ж то за замчище таке?

— Старе... З давних часів стоїть... Там скарби заховано...

— Які скарби?

— Дуже дорогоцінні...

— А ви не знаєте, хто заховав їх там?...

— Я не знаю, але є такі, що знають... байдужим голосом промовив він, дістаючи з кишені кисета з тютюном.

Згорнувши цигарку, він помалу закурив її, затягнувся разів зо два, сплюнув і став говорити далі:

— Був, кажуть, такий князь, який усе своє життя воював з ворогами, та всяке добро стягав до себе і закопував його в глибоких льохах цього замку, щоб потім поділити його між своїми людьми...

— На що-ж то йому було потрібне?

— Певне хотів, щоб усім добре жилося...

— Цікаво! — сказав я. — А чи не могли-б ви порадити такого чоловіка, який росповів би мені про це все більш докладно?...

— Гм... — мугикнув він. — Порадити я можу, але що мені з того?...

Я зрозумів, про що він натякав, бо його хитрі очі встиг уже гаразд вивчити.

— Горілку ви пєте? — спитався я.

— Як усі пють, так чому мені не пити?... Одна біда, що нема чого пити...

— Я маю пляшечку гіркої, — сказав я, — так заїдьмо до такого чоловіка, відпочнемо трохи, випемо по малесенькій, а на ніч далі потягнемся...

— Нехай буде й так, хоч воно було-б ліпше вже й заночувати... Заїдемо до старого мельника, а він вам і роскаже... — згодився дядько.

Битий білим камінням шлях загнувся дугою в бік і круто йшов у низ просто до Сатанова. Важкий драбиняк сам собою покотився і коні побігли так, що тільки гриви розвівалися. Переїхали коло жидівського окописька з усохлими й зчорнілими тополями і поїхали між якимись мурованими парканами, з-за яких визирали пожовклі дерева садів та здоровезні, круглі, як решета, голови сонешників, над якими метушливо літали зграї ситих горобців.

Їхали в містечко і вузенькими вуличками поїхали до млина. Але вже по дорозі почули, що млин сьогодня згорів з якоїсь невідомої причини. Я вже думав вертатися назад, думаючи, що мельникови тепер не до розмов, але дядько тільки чмихнув: — Отакої! Та-ж той млин панський і мельник тільки служив там!...

Обминаючи величезні муровані згарища від млина, який стояв на самісенькім Збручу, недалеко звалищ старого замчища, ми проїхали коло старої башти і виїхали на широкий вигін, серед якого стояла одним однісенька маленька хатина. Коло хатини стояв старий дідусь у свиті й шапці і здивовано придивлявся до нас.

— Слава Богу! — привітався я.

— На віки слава! — озвався дідок. — Що скажете добрі люди?...

— Відпочити заїхали до вас! — сказав на те дядько.

— Е, який там відпочинок у моїй хаті! — почухався дід у потилицю. — Тісно, темно, не прибрано... Баба кукурузу теребить...

— То нічого, діду! — заговорив уже я. — Ми на пів годинки всього... Перекусимо трохи і поїдемо далі...

— Коли так, то прошу до хати! — сказав нарешті дід.

Ми всі разом увійшли в хату. На нас дихнуло пахом сушених грибів, гнилих гарбузів і кукурудзи. Зігнута постать жінки стояла коло стола і пересипала з гарнця мак у миску. Побачивши нас, вона помалу поставила гарнця на землю і повернула до нас своє зморщене лице. Довго приглядалася до мене і ніяково вимовила:

— Навіть сісти нігде не має...

Взяла брудну стирку й заходилася стирати лаву.

— Дай-но гостям перекусити що небудь! — сказав дід до баби.

— Хліба з маслом хіба, бо більш нічого не маю... — затурбувалася баба.

Спасибі, бабусю! — сказав я. — Не клопочіться так...

Через хвилину на столі вже лежав бухінець свіжого хліба й миска з маслом, а ми всі розсілися коло стола і взялися „підвечіркувати".

Моя пляшечка з гіркою зробила велике враження не тільки на дадька, але й на старого мельника, який уже після другої чарки згодився росповісти мені про ті чарівні скарби. Я швиденько налив йому третю чарку, він випив і зачав оповідати:

„Старий Сатанівський замок виріс тоді, як у славнім Луцьку сидів литовський князь Гедимін. Цей князь підбив під себе Україну і звільнив її від усіх ворогів лютих. Порозганявши їх на всі боки, він постягав з них данину і задумав свою велику державу збудувати. Клопотався він усе своє життя, турбувався дуже, замки скрізь будував та сили свої зміцнював. Для народу також добрий був, бо знав, що вони його будуть любити, то він все, що тільки захоче, зробить...

„Однаково, не встиг він ще й почати будувати оту свою велику державу, як прийшла до його смерть. Вміраючи, він довго думав, що йому робити з вим усім добром, яке він настягав для цеї справи, а нарешті вирішив його заховати в глубоких льохах свого Сатанівського замку, який тоді найміцнійшим був, і закляв його на незлічені сотки літ, аж до того часу, заким не зявиться такий чоловік ,який зможе збудувати таку державу, як то він думав... До того-ж часу ніхто не смів наблизитися, щоб вогонь не скарав...

„Скоро він помер, як про ті скарби розійшлася скрізь по світу така чутка, що їх може здобути всякий, аби тільки добру зброю мав... І посунули на Сатанів Турки, Татари, Ляхи і так усякі ворохобники, але ніхто з них не міг дістатися до тих льохів, бо зараз-же розпочинався пожар...

„Довго домагалися вороги свого, не раз і не два горів Сатанів, але скарби ті лежали і часу свого ждали. Розуміли вороги, що не сила здобути їх силою і стали на всякі хитрощі пускатися. Як запанували над Сатановим королі польські, то щоб поживитися тим добром, стали удавати з себе великих добродіїв для народу і дбали за цілість і міць самого замку. От, як що бачили оту башту, що ще стоїть цілою, так можете собі уявити ту дбайливість, бо її один король будував і там навіть написано по латинському назвиско того короля, який Болеславом, чи що таке, називався...

„Нічого з того всього не вийшло, бо королі ті свою державу будували, а скарби ті для нашої держави призначалися. Довго вони ломали собі голову над тим, що з цим робити, та вже спільно з Москалями, вирішили пильно стерегти нашого народу, щоб часом не народився такий, щоб не скористався тими скарбами. Не згинула ця згода й потім, як була Австрія і Росія, бо вони також тут кордон зробили і війска свого богато настановили, щоб воно стежило за всім...

„Якось приїздили з Москви одні пани з царським показом дістатися до скарбів, але коли докопалися до одного льоху, так Сатанів зараз-же й почав горіти і горів так страшно, що вони мусили покинути свою роботу...

— Ну, а від чого млин згорів? — спитався дядько.

— Певне від того самого... — відповів дід. — Тут позавчора ще Москалі були і щось там таке робили на замчищу... шанці копали і до льоху докопалися... Дістали навіть щось там звідти в пляшці, але млин так зараз і запалився, бо він найближче стоїть...

— Ну й що-ж далі? — допитувався дадько.

— Нічого... Повтікали всі на Проскурів, а на другий день наші прийшли...

— А наші ще не пробували добувати тих скарбів? — спитав вже я.

— Нехай, краще, не пробують!... — махнув дід рукою. — Як прийде час, то все те добро само на верх вийде!...

— Звідки-ж ви знаєте?

— Знаю, бо таке закляття дано! — сказав поважно дід до мене і встав з лави.

— Цікава казка, але трудно знати, для чого вона... — промовив я.

— Думайте собі, як хочете! — сказав дід.

Дядько ніяково заморгав очами, якось чудно всміхнувся і пробубонів:

— Все для держави і для держави!... А точо, щоб між народом розділити, ніхто й не скаже!...

Я бачив, що на дадька ця казка не справила ніякого враження і мені сердечно було жаль старого, як він сумно дивився на хитре лице дядька, а на його вустах була гірка думка не то образи, не то огиди.

Щоб перервати незручну мовчанку, я встав, попращався і вийшов на двір. Сонце вже заходило і його червоно-кріваві проміні золотили верх старої башти, яка гордо підносилася в гору над всіми будинками і сміливо тягнулася до блакитного українського неба.

— Думайте собі, як хочете... — згадав я слова старого діда і відчув у своїй душі щось таке чудне, чого ніяк не можна було назвати ні радістю ні спокоєм. — В моїй души була молитва до того Великого, що спочиває в споконвічних руїнах нашої минулої слави...

1921 р., 1 VII. Тернопіль.